

Grażyna Voss

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
e-mail: grazyna.voss@utp.edu.pl

Piotr Prewysz-Kwinto

Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu
e-mail: ppqq@onet.poczta.pl

KAPITAŁY WŁASNE – ZAKRES UJAWNIEŃ I SPOSÓB PREZENTACJI W LATACH 1918-2017

EQUITY – SCOPE OF DISCLOSURES AND A WAY OF PRESENTATION IN THE YEARS 1918-2017

DOI: 10.15611/pn.2017.484.20

JEL Classification: I 22, M41.

Streszczenie: Kapitały własne stanowią źródło informacji niezbędnych do podejmowania działań, planowania rozwoju i generowania zysku, pozwalają określić poziom zapotrzebowania na środki pieniężne niezbędne do osiągnięcia wyznaczonych celów, momentu postawienia środków do dyspozycji i sposobu dysponowania środkami, kosztów związanych z własnym finansowaniem, kierunków i opłacalności inwestowania zgromadzonego kapitału. Zakres ujawniania informacji na temat kapitałów własnych ciągle się zmieniał w wyniku sytuacji gospodarczej i politycznej oraz procesów globalizacji i cyfryzacji. Celem artykułu jest prezentacja zasad i zakresu ujawniania informacji na temat kapitału własnego w bilansie w okresie od 1918 r. do chwili obecnej oraz wskazanie różnic w treści i formie stosowanych rozwiązań. Określenie sposobu prezentowanych informacji i ujawnień w poszczególnych latach przedstawiono w oparciu o analizę aktów prawnych obowiązujących w badanych latach.

Słowa kluczowe: kapitał własny, informacje finansowe, bilans.

Summary: Equity owns a valuable source of information and provides key executives and other stakeholders with essential information for action, planning in terms of development and profit generation. Additionally it allows to determine the level of demand for cash required to meet goals, when and where it is available, as well as the manner in which the funds, the costs of their own financing (dividends), the direction and profitability of the capital invested, and the requirements of capital return and liquidity are met. The scope of disclosure of equity has undergone a constant change that has been dictated by the economic and political situation, the process of globalization and digitization in the modern world. The purpose of the article is to present the principles and scope of disclosure of equity information in the balance sheet from 1934 to the present times and to indicate the differences in the content and form of solutions applied. The definition of the way of presented information and of the scope of disclosures is shown each year based on an analysis of legal acts in force.

Keywords: equity, financial information, balance.

1. Wstęp

Przedsiębiorstwo, które dąży do przetrwania na rynku, musi opierać swoją działalność na wielu właściwych decyzjach, które uzależnione są od dostępu do rzetelnych informacji gospodarczych. Dzięki takim informacjom istnieje możliwość podejmowania decyzji strategicznych, taktycznych i operacyjnych. Wykorzystywane informacje mogą mieć postać statystyczną lub analityczną, co pozwoli na ich przetwarzanie i wyjaśnianie przyczyn oraz skutków zachodzących zmian, a także określenie czynników wpływających na ukształtowanie wyniku finansowego [Voss 2016, s. 151].

Celem artykułu jest omówienie zasad i zakresu ujawniania informacji na temat kapitału własnego w bilansie w okresie od 1918 r. do chwili obecnej oraz wskazanie różnic w treści i formie stosowanych rozwiązań. Określenie sposobu prezentowanych informacji i zakresu ujawnień w poszczególnych latach oparto na analizie aktów prawnych obowiązujących w badanych latach.

2. Istota i rola kapitałów własnych

Ustawa o rachunkowości (UoR) określa zasady, tryb badania sprawozdań oraz sposób wykonywania działalności w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych; ponadto wyjaśnia szereg pojęć w niej wykorzystane, jednak nie definiuje wprost pojęcia kapitału własnego [Ustawa z 29 września 1994]. W art. 3 pkt 29 UoR ustawodawca wymienia aktywa netto, przez które rozumie się aktywa jednostki pomniejszone o zobowiązania odpowiadające wartościowo kapitałowi własnemu. Tak przedstawiany kapitał z punktu widzenia bilansowego jest więc różnicą pomiędzy wszystkimi składnikami majątku a zaciągniętymi przez jednostkę zobowiązaniami [Gabrusewicz 2011, s. 601]. Kapitał własny odpowiada tej części wartości składników majątkowych, które są jej własnością, i dlatego jednostka powinna być zainteresowana jego wzrostem. Kapitał własny pochodzi z wkładów wniesionych przez właścicieli lub z wygospodarowanego zysku przeznaczzonego na jego zwiększenie. Ma on również istotne znaczenie dla prawidłowego funkcjonowania i rozwoju podmiotu gospodarczego i przeznaczany jest głównie na finansowanie aktywów długoterminowych. Wyróżniając funkcje kapitału własnego, należy zauważyć, że jest on źródłem finansowania działalności jednostki oraz gwarancją spłaty zaciągniętych przez jednostkę zobowiązań. Powyższe cechy kapitału wymagają od właścicieli wniesienia ich w odpowiedniej wartości, która pozwoli na podjęcie i kontynuację działalności gospodarczej na odpowiednim poziomie, a wartość ta będzie mogła stanowić gwarancję dla wierzycieli, że zaciągnięte przez jednostkę zobowiązania będą możliwe do spłaty. Kapitał własny podobnie został zdefiniowany w Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej jako różnica pomiędzy aktywami i zobowiązaniami. Jednak w ramach podstawowych założeń koncepcyjnych kapitał własny można podzielić na mniejsze części składowe, wyodrębniając: środki wnie-

sione przez właścicieli, zyski zatrzymane i kapitały rezerwowe. Klasyfikacja taka może być przydatna przy podejmowaniu decyzji przez użytkowników sprawozdań finansowych, może wskazywać na ograniczenia prawne i inne wpływające na zdolność jednostki do podziału kapitału własnego lub wykorzystania go w inny sposób. Podział ten pozwala również określić zróżnicowane prawa w zakresie otrzymywania dywidendy czy zwrotu wniesionych wkładów [MSSF 2016, s. 52].

Kapitały własne jako źródło finansowania dostarczają kadrze kierowniczej i innym interesariuszom istotnych informacji niezbędnych do podejmowania działań oraz planowania w zakresie rozwoju i generowania zysku, a ponadto pozwalają określić poziom zapotrzebowania na środki pieniężne niezbędne do osiągnięcia wyznaczonych celów, momentu postawienia środków do dyspozycji i sposobu dysponowania środkami, kosztów związanych z własnym finansowaniem (dywidendy), kierunków i opłacalności inwestowania zgromadzonego kapitału, a także pogodzenia wymogów w zakresie rentowności kapitału oraz zachowania płynności finansowej.

Zakres ujawniania informacji na temat kapitałów własnych podlegał ciągłym zmianom, które zostały podyktowane sytuacją gospodarczą i polityczną oraz procesem globalizacji i cyfryzacji we współczesnym świecie.

3. Kapitały własne – zakres prezentowanych informacji

Sprawozdania finansowe ogólnego przeznaczenia mają na celu dostarczenie informacji, które powinny być użyteczne dla inwestorów, pożyczkodawców i innych interesariuszy przy podejmowaniu decyzji dotyczących kupna, sprzedaży lub obrotu instrumentami kapitałowymi i dłużnymi, a także przy udzielaniu kredytów [Prewysz-Kwinto, Voss 2014, s. 241]. Uwarunkowania społeczno-gospodarcze i oczekiwania interesariuszy wpływały na formę i treść przedstawianych informacji, a także na zakres ujawnień na temat kapitałów własnych.

Jednym z najstarszych dokumentów regulujących zakres ujawnień wydany po 1918 r. w Polsce na temat kapitałów własnych był Kodeks handlowy z 27 czerwca 1934 r., który zakładał obowiązek sporządzenia i udostępnienia bilansu, rachunku zysków i strat oraz sprawozdania z działalności spółki. W sprawie wykonania tego rozporządzenia wydane zostało rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu oraz Skarbu z 20 kwietnia 1934 r., nakazujące sporządzenie bilansów z podziałem na ściśle określone pozycje, które w ramach prezentacji kapitałów przedstawiają się następująco:

I. Kapitały własne

Kapitał zakładowy

Wpłaty akcjonariuszów lub udziałowców na powiększenie kapitału zakładowego przed zarejestrowaniem

Kapitał zapasowy:

a) saldo z roku ubiegłego

b) dopisano w roku sprawozdawczym lub odpisano na pokrycie strat

Kapitały rezerwowe (z wyszczególnieniem)

II. Kapitał amortyzacyjny

a) saldo z roku ubiegłego

b) odpisano w roku sprawozdawczym

III. Kapitał obligacyjny

Czysty zysk lub strata powinny być wykazywane w bilansie w oddzielnej pozycji

Na szczególną uwagę zasługuje prezentowany kapitał zapasowy i rezerwowy, dla którego ustawodawca przewidział podanie informacji na temat zmian, jakie w nich nastąpiły w ciągu roku obrotowego. Ponadto w sprawozdaniu znajdował się kapitał amortyzacyjny, którego wartość obecnie nie stanowi osobnej pozycji bilansu. Wartość zysku/straty przedstawiana była jako osobna pozycja po stronie pasywów. Istotne zmiany nastąpiły w sprawozdaniach w 1946 r., gdzie przedsiębiorstwa prowadzące księgi handlowe sporządzały bilans w formie tabelarycznej, według wzoru przedstawionego w tabeli 1.

Tabela 1. Bilans

Aktywa	Pasywa
I. Majątek stały	I. Kapitały własne
1. Place, grunty, tereny	1. Kapitał zakładowy
2. Budynki, budowle i zabudowania	2. Rezerwy kapitałowe (z wyszczególnieniem)
3. Maszyny, urządzenia i środki transportu	II. Umorzenia i rezerwy
4. Różne nieruchomości i inwentarz żywy	1. Umorzenie wartości majątku stałego
5. Inne materialne składniki	2. Rezerwy różne (z wyszczególnieniem)
6. Wartości niematerialne i prawne	III. Kapitały obce
7. Udziały w innych przedsiębiorstwach	1. Odbiorcy
II. Majątek obrotowy	2. Dostawcy
1. Środki płatnicze	3. Akcepty
2. Papiery wartościowe	4. Inne zobowiązania krótkoterminowe
3. Należności	5. Zobowiązania długoterminowe
4. Zapas	IV. Inne pasywa
III. Inne aktywa	1. Pozostałe nie wymienione pasywa
IV. Straty	2. Rozliczenia międzyokresowe bierne
1. Z poprzednich okresów obrachunkowych	V. Zyski
2. Za bieżący okres	1. Z poprzednich okresów rozrachunkowych
V. Sumy pozabilansowe	2. Za okres bieżący
	V. Sumy pozabilansowe

Źródło: [Rozporządzenie Ministra Skarbu z 31 października 1946].

W bilansie od 1946 r. po stronie pasywów prezentowane w kapitałach własnych były składniki dotyczące kapitału zakładowego i rezerwowego oraz wartość umorzenia, która zastąpiła poprzednio przedstawiany kapitał amortyzacyjny. Ponadto w bilansie po stronie pasywów jako odrębną pozycję ujmowano zysk. Jednak odpisy z zysku na fundusze celowe były przedstawiane po stronie aktywów, jak również do

aktywów wliczano straty poniesione za ubiegły i bieżący rok. Takie ujęcie niewątpliwie przyczyniało się do wzrostu wartości sumy bilansowej.

W 1956 r. wydane zostały instrukcje Ministra Finansów w sprawie sprawozdawczości statystycznej. Bilans stanowił zestawienie sporządzane na określony dzień, w którym przedstawione zostały środki gospodarcze przedsiębiorstwa oraz źródła ich pochodzenia. W celu uzyskania lepszej przejrzystości różnorodne pozycje aktywów i pasywów ujmowane były w grupy o podobnym składzie. Bilans został tak ułożony, że poszczególne grupy aktywów przeciwstawiał odpowiadającym im grupom pasywów. Tak skonstruowany miał pozwalać na szybkie powiązanie składników ze źródłami ich finansowania oraz ułatwić ich analizę. Wzór bilansu przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Bilans

Aktywa	Pasywa
A. Środki trwale wpłaty na poczet zysku, środki wyłączone oraz straty	A. Fundusze własne, dotacje otrzymane, zobowiązania długoterminowe, zyski i pasywa stałe
I. Środki trwale	I. Fundusze własne
II. Wpłaty na poczet zysku	1. Fundusz udziałowy
1. Przelewy z zysku na poczet doch.	2. Fundusz zasobowy
2. Odpisy z zysku na fundusze celowe	3. Fundusz w niefinansowych inwestycjach i kapitałach remontowych
III. Środki wyłączone	II. Dotacje na pokrycie strat
IV. Straty	III. Zobowiązania długoterminowe
a) wynik działalności za rok ubiegły	1. Pożyczki na ubezpieczenie funduszy własnych w obrocie:
b) wynik działalności za rok bieżący	a) na niedobór funduszy w obrocie
B. Środki normowane	b) na uzupełnienie funduszu zasobowego
1. Materiały w drodze	c) inne
2. Materiały w przerobie	IV. Zyski
3. Materiały w magazynie	a) wynik działalności za rok ubiegły
4. Przedmioty nietrwale	b) wynik z działalności za rok bieżący
5. Razem 1-4	V. Pasywa stałe
6. Produkcja w toku	1. Pracownikom za płace
7. Gospod. działów pomocniczych	2. Rozrachunki z tytułu ubezpieczeń społecznych
8. Wyroby gotowe	B. Kredyty na środki normatywne
9. Towary	I. Kredyt normatywny
10. Usługi wykonane	II. Kredyty ponadnormatywne na:
11. Towary	a) zapasy materiałów
12. Rozliczenia międzyokresowe	b) zapasy wyrobów gotowych
Razem 6-12	c) zapasy półfabrykatów i produkcji w toku
C. Inne aktywa	d) zapasy towarów
I. Środki pieniężne	e) nakłady przyszłych okresów
1. Kasa	f) nadzwyczajne potrzeby
2. Rachunek rozliczeniowy	C. Inne pasywa
3. Inne rachunki bankowe i pozostałe środki	I. Kredyty bankowe
	1. Kredyty inkasowe
	2. Inny kredyt
	3. Kredyt przeterminowany

Źródło: [Rozporządzenie Ministra Skarbu z 31 października 1946].

Kolejna zmiana w zakresie prezentowania informacji finansowych nastąpiła w 1975 r. – celem bilansu było przedstawienie w syntetycznej formie aktywów i pasywów jednostki na dzień bilansowy. Składniki te były wykazywane według stanu na początek i na koniec okresu sprawozdawczego. W obowiązujących wzorach bilansu poszczególne grupy zostały w odpowiedniej kolejności uszeregowane, co miało ułatwić tzw. czytanie bilansu oraz ustalenie prawidłowego wyposażenia jednostki gospodarczej w środki gospodarcze i źródła finansowania [Rozporządzenie Ministra Finansów z 15 kwietnia 1975].

Tabela 4. Bilans

Aktywa	Pasywa
A. Środki trwale i inwestycje	A. Fundusze w środkach trwałych i inwestycjach
Środki trwale	Fundusz w środkach trwałych
Umorzenie środków trwałych	Fundusze na inwestycje
Rachunek środków na inwestycje	Zobowiązania działalności inwestycyjnej
Inwestycje rozpoczęte	B. Fundusze własne w obrocie i kredyty na zapasy
B. Rzeczowe środki obrotowe	Fundusz w środkach obrotowych
Materiały w drodze	Zysk netto
Materiały na składzie	Strata netto
Koszty zakupu	Podział wyniku
Odchylenia od cen ewidencyjnych	Finansowanie działalności eksploatacyjnej
Wyroby gotowe	Kredyt na zapasy
Odchylenia od kosztów planowanych	C. Inne pasywa
Produkcja nie zakończona	Kredyty inkasowe
Nakłady przyszłych okresów	Dostawy nie fakturowane
C. Inne środki obrotowe	Zobowiązania wobec dostawców
Kasa	Zobowiązania wobec pracowników
Rachunek rozliczeniowy	Pozostałe zobowiązania
Należności u odbiorców	Rezerwy finansowe
Należności u pracowników	D. Fundusze specjalne
Pozostałe należności	Fundusze specjalne
Roszczenia	BILANS (A+B+C+D)
D. Środki funduszy specjalnych	
BILANS (A+B+C+D)	

Źródło: [Rozporządzenie Ministra Finansów z 15 kwietnia 1975].

Warto zwrócić uwagę, że po stronie aktywów prezentowano umorzenie (w 1946 r. wartość ta była przedstawiana jako element kapitałów własnych umorzenia i rezerwy). Po stronie pasywów ujmowane są fundusze i zobowiązania w połączonych z sobą obszarach działalności. Zysk i strata ujmowane są po stronie pasywów.

W rozporządzeniu Ministra Finansów z 15 stycznia 1991 r. w sprawie zasad prowadzenia rachunkowości określone zostały zasady sporządzania sprawozdań finansowych. Zgodnie z obowiązującymi przepisami jednostki sporządzały sprawozdania na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych. Spółki z ograniczoną odpowiedzialno-

ścią i spółki akcyjne dodatkowo obowiązane były dołączyć pisemne sprawozdanie z działalności spółki. W rozporządzeniu tym określone zostały zasady sporządzania sprawozdań finansowych na dzień zamknięcia ksiąg rachunkowych. Pozycje bilansowe powinny być przedstawione z uwzględnieniem wartości za poprzedni i bieżący rok obrotowy w określonej kolejności. W bilansie jednostka ujawnia następujące informacje na temat kapitałów własnych:

Aktywa

A. Aktywa zmniejszające kapitały własne

I. Należne wpłaty na poczet kapitału

B. ...

Pasywa

A. Kapitały (fundusze) własne

I. Kapitały

II. Kapitał za sprzedaży akcji własnych powyżej ich wartości nominalnej

III. Fundusze

IV. Zmiany kapitałów (funduszy) na skutek przeszacowania aktywów lub pasywów

V. Nierozliczony wynik finansowy z lat ubiegłych

1. Zysk

2. Strata

B. ...

E. Wynik finansowy

I. Wynik netto

1. Zysk (wielkość dodatnia)

2. Strata (wielkość ujemna)

Kolejna zmiana w zakresie prezentacji kapitałów spowodowała po stronie aktywów wprowadzenie pozycji aktywa zmniejszające kapitały własne. Po stronie pasywów prezentowane się zmiany kapitałów na skutek przeszacowania aktywów i kapitałów, a wartości dotyczące zysku i straty netto stanowią ostatnią pozycję pasywów. Ustawa o rachunkowości z 1994 r. wprowadza następujący układ informacji na temat kapitałów własnych.

Pasywa

A. Kapitał (fundusz) własny

I. Kapitał (fundusz) podstawowy

II. Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)

III. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna)

IV. Kapitał (fundusz) zapasowy

V. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny

VI. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe

- VII. Zysk (strata) z lat ubiegłych
- VIII. Zysk (strata) netto
- IX. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)

Zmienia się zakres informacji na temat kapitałów własnych, a zysk/strata nie stanowi ostatniej pozycji bilansu, lecz prezentowana jest w grupie kapitałów własnych. Nie jest to ostatnia zmiana dotycząca formy i treści informacji zawartych w bilansie. Informacje na temat kapitałów własnych w roku 2016 prezentują się następująco:

- A. Kapitał (fundusz) własny
 - I. Kapitał (fundusz) podstawowy
 - II. Kapitał (fundusz) zapasowy, w tym:
 - nadwyżka wartości sprzedaży (wartości emisyjnej) nad wartością nominalną udziałów (akcji)
 - III. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, w tym:
 - z tytułu aktualizacji wartości godziwej
 - IV. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe, w tym:
 - tworzone zgodnie z umową (statutem) spółki
 - na udziały (akcje) własne
 - V. Zysk (strata) z lat ubiegłych
 - VI. Zysk (strata) netto
 - VII. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)

W roku 2016 informacji na temat należnych wpłat na kapitał podstawowy i udziałów (akcji) własnych należy szukać po stronie aktywów. Ponadto ustawodawca wprowadza znaczące ograniczenia informacyjne dla mikro i małych podmiotów. Jednostki zaliczane do mikroprzedsiębiorstw ujawniają jedynie wartość kapitału własnego, z wyszczególnieniem w osobnej pozycji kapitału podstawowego. Małe podmioty gospodarcze przedstawiają kapitały własne na podobnym poziomie szczegółowości, jak duże podmioty, pomijając w informacji dane dotyczące uszczegółowienia kapitału rezerwowego.

4. Zakończenie

Dokonując przeglądu regulacji prawnych, które obowiązywały w Polsce po 1918 r. i obowiązują jednostki gospodarcze prowadzące księgi rachunkowe i sporządzające sprawozdania finansowe, można zauważyć, jak zmieniał się zakres informacji finansowych przedstawiających kapitały własne. Na przestrzeni prawie 100 lat zmiany podyktowane były zarówno zmianami systemu gospodarczego, jak i oczekiwaniami interesariuszy, które uzależnione są od zmian gospodarczych i zastosowania nowych rozwiązań w zakresie procesu tworzenia, przetwarzania i generowania danych niezbędnych do podejmowania różnorodnych decyzji.

Zakres zmian wymagał jednak od użytkowników sprawozdań wiedzy na temat rodzaju kapitałów, zasad ich tworzenia i czynników wpływających na zmianę ich wartości. Ponadto zaprezentowane zmiany, jakie zachodziły w sprawozdaniach finansowych, wskazały na różnorodność w treści, formie i szczegółowości prezentowanych informacji. Dotyczy to zarówno poszczególnych pozycji prezentowanych w aktywach i pasywach, jak i ich kolejności. Zróżnicowany (uszczuplony) zakres informacji dotyczy w ostatnim okresie również wielkości podmiotów gospodarczych. Ponadto zarówno ustawodawca (od 2002 r.), jak i Komitet Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej przewidział dla dużych podmiotów uszczegółowienie informacji dotyczących kapitałów własnych w postaci osobnego elementu sprawozdania, jakim jest zestawienie zmian w kapitale własnym.

Przedstawione rozwiązania, stosowane w ostatnich 100 latach, świadczą o konieczności dostosowania kosztów i korzyści wynikających z generowania informacji finansowych, zmiany uwarunkowań gospodarczych i indywidualnych oczekiwań interesariuszy w stosunku do wielkości podmiotów gospodarczych. Ewolucyjny charakter zmian i proces dostosowania do zmian rynkowych odbiega jednak od daleko idących oczekiwań w zakresie harmonizacji i standaryzacji sprawozdań finansowych. Należy się spodziewać, że zakres ujawniania informacji na temat kapitałów własnych będzie ulegał ciągłym zmianom, które podyktowane będą sytuacją gospodarczą i polityczną oraz procesem globalizacji i cyfryzacji we współczesnym świecie.

Literatura

- Gabrusewicz W. (red.), 2011, *Rachunkowość finansowa dla profesjonalistów*, SKwP, Warszawa, s. 601.
- Kodeks Handlowy z 27 czerwca 1934 r., Dz.U. 1943, nr 57 poz. 502.
- MMSF, 2016, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*, SKwP, Warszawa.
- Prewysz-Kwinto P., Voss G., 2014, *Wartości niematerialne i prawne w polskim przemyśle wydobywczym*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, *Branżowe problemy rachunkowości i podatków*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, s. 241.
- Rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu oraz Skarbu z 20 kwietnia 1934 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o zasadach wykonania bilansu, Dz.U. 1934, nr 37, poz. 337.
- Rozporządzenie Ministra Skarbu z 31 października 1946 r. o księgach handlowych, uproszczonych i podatkowych, Dz.U. 946, nr 65, poz. 365.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 15 kwietnia 1975 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ksiąg handlowych, Dz.U. 1975, nr 12, poz. 71.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 15 stycznia 1991 r. w sprawie prowadzenia ksiąg rachunkowych, Dz.U. 1991, nr 27, poz. 24.
- Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. 2016, poz. 615.
- Voss G., 2016, *Uproszczenia w sprawozdawczości finansowej w mikro i małych przedsiębiorstwach*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, *Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia*, nr 5 (83/2), Szczecin, s. 151.